

L. A. BILL No. XXVII OF 2026.

A BILL

FURTHER TO AMEND THE MAHARASHTRA TENANCY AND AGRICULTURAL LANDS ACT, THE HYDERABAD TENANCY AND AGRICULTURAL LANDS ACT, 1950 AND THE MAHARASHTRA TENANCY AND AGRICULTURAL LANDS (VIDARBHA REGION) ACT.

सन २०२६ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक २७.

महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, हैदराबाद कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, १९५० आणि महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन (विदर्भ प्रदेश) अधिनियम यांत आणखी सुधारणा करण्याकरिता विधेयक.

(विधानसभेने दिनांक २४ मार्च, २०२६ रोजी संमत केल्याप्रमाणे.)

(विधानपरिषदेने दिनांक २५ मार्च, २०२६ रोजी संमत केल्याप्रमाणे.)

१९४८ चा
६७.
१९५० चा
हैदराबाद
२१.
१९५८ चा
९९.

ज्याअर्थी, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांकरिता, महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, हैदराबाद कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, १९५० आणि महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन (विदर्भ प्रदेश) अधिनियम यांत आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे; **त्याअर्थी,** भारतीय गणराज्याच्या सत्त्याहत्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

(शा.म.मु.) एचबी ००११-१-(२५५-४-२०२६)

प्रकरण एक

प्रारंभिक.

संक्षिप्त नाव. १. या अधिनियमास, महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन कायदे (सुधारणा) अधिनियम, २०२६, असे म्हणावे.

प्रकरण दोन

महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम याची सुधारणा.

सन १९४८ चा अधिनियम क्रमांक ६७ याच्या कलम ४३ ची सुधारणा. २. महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम (यात यापुढे, या प्रकरणात, ज्याचा निर्देश, १९४८ चा "महाराष्ट्र कुळवहिवाट अधिनियम" असा केला आहे) याच्या कलम ४३ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, ६७. दुसऱ्या परंतुकातील खंड (क) वगळण्यात येईल.

सन १९४८ चा अधिनियम क्रमांक ६७ याच्या कलम ६३ एक-अ ची सुधारणा. ३. महाराष्ट्र कुळवहिवाट अधिनियमाच्या कलम ६३ एक-अ मध्ये,—
(एक) पोट-कलम (१) मधील,—
(क) दुसऱ्या परंतुकानंतर, पुढील परंतुके समाविष्ट करण्यात येतील :—

“परंतु तसेच, जर एखाद्या व्यक्तीने, १७ मे २००४ ते १ जानेवारी २०१६ या कालावधीत, खऱ्याखुऱ्या औद्योगिक वापरासाठी जमीन खरेदी केलेली असेल तर, तिला शासनाद्वारे विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा शर्तीना अधीन राहून, खरेदीच्या दिनांकापासून एकूण पंधरा वर्षांच्या कालावधीत, जमिनीच्या खऱ्याखुऱ्या औद्योगिक वापरासाठी अशी जमीन वापरण्यास परवानगी देण्यात येईल:

परंतु तसेच, उपरोक्त दहा वर्षांचा किंवा यथास्थिति, पंधरा वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर जर खरेदीदाराने प्रलंबित खटल्यांमुळे, जमीन एकत्रीकरणातील विलंबामुळे, किंवा खरेदीदाराच्या नियंत्रणाबाहेरील अन्य परिस्थितींमुळे, जमिनीचा खराखुरा औद्योगिक वापर करण्यासाठी जमीन वापरण्यात कसूर केली असेल तर, राज्य शासनास, मुदत वाढवण्याच्या विनंतीवरून, जर त्याची खात्री पटली तर, अशा जमिनीच्या चालू बाजारमूल्याच्या दहा टक्के इतके अधिमूल्य प्रदान करण्याच्या अधीन राहून, आणखी तीन वर्षांपेक्षा अधिक नसेल इतकी मुदतवाढ देता येईल:”;

(ख) विद्यमान तिसऱ्या परंतुकातील, “दहा वर्षांच्या कालावधीच्या” या मजकुराऐवजी, “दहा वर्षांच्या किंवा पंधरा वर्षांच्या कालावधीच्या किंवा वरील परंतुकांनुसार त्यानंतरच्या कोणत्याही वाढविलेल्या कालावधीच्या” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(ग) विद्यमान पाचवे परंतुक वगळण्यात येईल;

(दोन) पोट-कलम (२) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल:—

“(२) भोगवटादाराने केवळ भोगवटादार वर्ग-१ म्हणून धारण केलेली जमीन, पोट-कलम (१) अन्वये खरेदीसाठी पात्र असेल. अशा जमिनीचा खरेदीदार, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ याच्या कलम ४७ नुसार एक वेळचे रूपांतरण अधिमूल्य प्रदान करील.”; १९६६ चा महा. ४१.

(तीन) पोट-कलम (४) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल :—

१९६६ चा
महा. ४१.

“(४) जर त्या व्यक्तीने, पोट-कलम (३) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत, जिल्हाधिकाऱ्यास कळविण्यास कसूर केली तर, ती, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ याच्या कलम ४७ अन्वये आकारण्यात येणाऱ्या अशा एक वेळच्या रूपांतरण अधिमूल्यासहित, रूपांतरण अधिमूल्याच्या रकमेच्या पाच पटीपेक्षा अधिक नसेल इतका दंड देण्यास पात्र असेल.”;

(चार) पोट-कलम (५) मधील, “जिल्हाधिकाऱ्यास” या मजकुराऐवजी, “जिल्हाधिकाऱ्यास, राज्य शासनाच्या पूर्वमान्यतेने,” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(पाच) पोट-कलम (६) मधील, “जिल्हाधिकाऱ्याकडून परवानगी देण्यात येईल” या मजकुराऐवजी, “राज्य शासनाच्या पूर्वमान्यतेने, जिल्हाधिकाऱ्याकडून परवानगी देण्यात येईल” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

प्रकरण तीन

हैदराबाद कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, १९५० याची सुधारणा.

१९५० चा
हैदराबाद
२१.

४. हैदराबाद कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, १९५० (यात यापुढे, या प्रकरणात, ज्याचा निर्देश, “हैदराबाद कुळवहिवाट अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम ४७अ मध्ये,-

सन १९५०
चा हैदराबाद
अधिनियम
क्रमांक २१ याच्या
कलम ४७अ ची
सुधारणा.

(एक) पोट-कलम (१) मधील,—

(क) दुसऱ्या परंतुकानंतर, पुढील परंतुके समाविष्ट करण्यात येतील :—

“परंतु तसेच, जर एखाद्या व्यक्तीने, १७ मे २००४ ते १ जानेवारी २०१६ या कालावधीत, खऱ्याखऱ्या औद्योगिक वापरासाठी जमीन खरेदी केलेली असेल तर, तिला शासनाद्वारे विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा शर्तीना अधीन राहून, खरेदीच्या दिनांकापासून एकूण पंधरा वर्षांच्या कालावधीत, जमिनीच्या खऱ्याखऱ्या औद्योगिक वापरासाठी अशी जमीन वापरण्यास परवानगी देण्यात येईल:

परंतु तसेच, उपरोक्त दहा वर्षांचा किंवा यथास्थिति, पंधरा वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर जर खरेदीदाराने प्रलंबित खटल्यांमुळे, जमीन एकत्रीकरणातील विलंबामुळे, किंवा खरेदीदाराच्या नियंत्रणाबाहेरील अन्य परिस्थितींमुळे, जमिनीचा खराखुरा औद्योगिक वापर करण्यासाठी जमीन वापरण्यात कसूर केली असेल तर, राज्य शासनास, मुदत वाढवण्याच्या विनंतीवरून, जर त्याची खात्री पटली तर, अशा जमिनीच्या चालू बाजारमूल्याच्या दहा टक्के इतके अधिमूल्य प्रदान करण्याच्या अधीन राहून, आणखी तीन वर्षांपेक्षा अधिक नसेल इतकी मुदतवाढ देता येईल:”;

(ख) विद्यमान तिसऱ्या परंतुकातील, “दहा वर्षांच्या कालावधीच्या” या मजकुराऐवजी, “दहा वर्षांच्या किंवा पंधरा वर्षांच्या कालावधीच्या किंवा वरील परंतुकांनुसार त्यानंतर कोणत्याही वाढविलेल्या कालावधीच्या” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(ग) विद्यमान पाचवे परंतुक वगळण्यात येईल;

(दोन) पोट-कलम (२) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल :—

“(२) भोगवटादाराने, केवळ भोगवटादार वर्ग-१ म्हणून धारण केलेली जमीन, पोट-कलम (१) अन्वये खरेदीसाठी पात्र असेल. अशा जमिनीचा खरेदीदार, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ याच्या कलम ४७ नुसार एक वेळचे रूपांतरण अधिमूल्य प्रदान करील.”;

१९६६ चा
महा. ४१.

(तीन) पोट-कलम (४) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल :—

“(४) जर त्या व्यक्तीने, पोट-कलम (३) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत, जिल्हाधिकाऱ्यास कळविण्यास कसूर केली तर, ती, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ १९६६ चा याच्या कलम ४७ अन्वये आकारण्यात येणाऱ्या अशा एक वेळच्या रूपांतरण अधिमूल्यासहित महा. ४१. रूपांतरण अधिमूल्याच्या रकमेच्या पाच पटीपेक्षा अधिक नसेल इतका दंड देण्यास पात्र असेल.”;

(चार) पोट-कलम (५) मधील, “जिल्हाधिकाऱ्यास” या मजकुराऐवजी, “जिल्हाधिकाऱ्यास, राज्य शासनाच्या पूर्वमान्यतेने,” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(पाच) पोट-कलम (६) मधील, “जिल्हाधिकाऱ्याकडून परवानगी देण्यात येईल” या मजकुराऐवजी, “राज्य शासनाच्या पूर्वमान्यतेने, जिल्हाधिकाऱ्याकडून परवानगी देण्यात येईल” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९५०
चा हैदराबाद
अधिनियम
क्रमांक २१
याच्या कलम
५०ब ची
सुधारणा.

५. हैदराबाद कुळवहिवाट अधिनियमाच्या कलम ५०ब मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, परंतुकातील, खंड (क) वगळण्यात येईल.

प्रकरण तीन

महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन (विदर्भ प्रदेश) अधिनियम याची सुधारणा.

सन १९५८
चा अधिनियम
क्रमांक ९९
याच्या कलम
५७ ची
सुधारणा.

६. महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन (विदर्भ प्रदेश) अधिनियम (यात यापुढे, या प्रकरणात, १९५८ चा १९. ज्याचा निर्देश, “विदर्भ प्रदेश कुळवहिवाट अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम ५७ मधील पोट-कलम (१) मध्ये, परंतुकातील, खंड (क) वगळण्यात येईल.

सन १९५८
चा अधिनियम
क्रमांक ९९
याच्या कलम
८९अ ची
सुधारणा.

७. विदर्भ प्रदेश कुळवहिवाट अधिनियमाच्या कलम ८९अ मध्ये,-

(एक) पोट-कलम (१) मधील,-

(क) दुसऱ्या परंतुकानंतर, पुढील परंतुके समाविष्ट करण्यात येतील:-

“परंतु तसेच, जर एखाद्या व्यक्तीने, १७ मे २००४ ते १ जानेवारी २०१६ या कालावधीत, खऱ्याखुऱ्या औद्योगिक वापरासाठी जमीन खरेदी केलेली असेल तर, तिला शासनाद्वारे विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा शर्तींना अधीन राहून, खरेदीच्या दिनांकापासून एकूण पंधरा वर्षांच्या कालावधीत, जमिनीच्या खऱ्याखुऱ्या औद्योगिक वापरासाठी अशी जमीन वापरण्यास परवानगी देण्यात येईल:

परंतु तसेच, उपरोक्त दहा वर्षांचा किंवा यथास्थिति, पंधरा वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर जर खरेदीदाराने प्रलंबित खटल्यांमुळे, जमीन एकत्रीकरणातील विलंबामुळे, किंवा खरेदीदाराच्या नियंत्रणाबाहेरील अन्य परिस्थितींमुळे, जमिनीचा

खराखुरा औद्योगिक वापर करण्यासाठी जमीन वापरण्यात कसूर केली असेल तर, राज्य शासनास, मुदत वाढवण्याच्या विनंतीवरून, जर त्याची खात्री पटली तर, अशा जमिनीच्या चालू बाजारमूल्याच्या दहा टक्के इतके अधिमूल्य प्रदान करण्याच्या अधीन राहून, आणखी तीन वर्षांपेक्षा अधिक नसेल इतकी मुदतवाढ देता येईलः”;

(ख) विद्यमान तिसऱ्या परंतुकातील, “दहा वर्षांच्या कालावधीच्या” या मजकुराऐवजी, “दहा वर्षांच्या किंवा पंधरा वर्षांच्या कालावधीच्या किंवा वरील परंतुकांनुसार त्यानंतर कोणत्याही वाढविलेल्या कालावधीच्या” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(ग) विद्यमान पाचवे परंतुक वगळण्यात येईल;

(दोन) पोट-कलम (२) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल:-

“(२) भोगवटादाराने, केवळ भोगवटादार वर्ग-१ म्हणून धारण केलेली जमीन, पोट-कलम (१) अन्वये खरेदीसाठी पात्र असेल. अशा जमिनीचा खरेदीदार, महाराष्ट्र जमीन महसूल १९६६ चा संहिता, १९६६ याच्या कलम ४७ नुसार एक वेळचे रूपांतरण अधिमूल्य प्रदान करील.”; महा. ४१.

(तीन) पोट-कलम (४) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल:-

“(४) जर त्या व्यक्तीने, पोट-कलम (३) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत जिल्हाधिकाऱ्यास कळविण्यास कसूर केली तर, ती, महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ १९६६ चा याच्या कलम ४७ अन्वये आकारण्यात येणाऱ्या अशा एक वेळच्या रूपांतरण अधिमूल्यासहित महा. ४१. रूपांतरण अधिमूल्याच्या रकमेच्या पाच पटीपेक्षा अधिक नसेल इतका दंड देण्यास पात्र असेल.”;

(चार) पोट-कलम (५) मधील, “जिल्हाधिकाऱ्यास” या मजकुराऐवजी, “जिल्हाधिकाऱ्यास, राज्य शासनाच्या पूर्वमान्यतेने,” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(पाच) पोट-कलम (६) मधील, “जिल्हाधिकाऱ्याकडून परवानगी देण्यात येईल” या मजकुराऐवजी, “राज्य शासनाच्या पूर्वमान्यतेने, जिल्हाधिकाऱ्याकडून परवानगी देण्यात येईल” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

[सन २०२६ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक २७.]

[महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, हैदराबाद
कुळवहिवाट व शेतजमीन अधिनियम, १९५० आणि
महाराष्ट्र कुळवहिवाट व शेतजमीन (विदर्भ प्रदेश)
अधिनियम यांत आणखी सुधारणा
करण्याकरिता विधेयक.]

[श्री. चंद्रशेखर बावनकुळे,
महसूल मंत्री.]

[विधानसभेने दिनांक २४ मार्च, २०२६ रोजी संमत
केल्याप्रमाणे.]

[विधानपरिषदेने दिनांक २५ मार्च, २०२६ रोजी संमत
केल्याप्रमाणे.]

डॉ. विलास आठवले,
सचिव-३,
महाराष्ट्र विधानपरिषद.